

Sygn. akt I CSK 385/10

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 6 kwietnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa Zakładu Kuźni Matrycowej Spółki z o.o.
przeciwko Syndykowi masy upadłości HSW – Zakładu Zespołów Mechanicznych
Spółki z o.o. o wyłączenie z masy upadłości,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 6 kwietnia 2011 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego
z dnia 4 marca 2010 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powódka Zakład Kuźnia Matrycowa spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w pozwie skierowanym przeciwko Syndykowi Masy Upadłości HSW – Zakład Zespołów Mechanicznych spółce z ograniczoną odpowiedzialnością domagała się wyłączenia z masy upadłości szczegółowo opisanych urządzeń i innych rzeczy ruchomych o łącznej wartości 2.037.307,88 zł, a w przypadku ich zbycia, przetworzenia lub użycia do produkcji – innych rzeczy tego samego rodzaju, wartości i ilości.

Sąd Rejonowy wyrokiem z dnia 3 sierpnia 2009 r. oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu. Sąd Okręgowy wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację powódki od wyroku Sądu Rejonowego, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia faktyczne i ich ocenę prawną.

Powódka i HSW – Zakład Zespołów Mechanicznych spółka z ograniczoną odpowiedzialnością zawarły w formie pisemnej porozumienie Nr 292/2008. W porozumieniu tym określono zakres zobowiązań finansowych spółki HSW – Zakładu Zespołów Mechanicznych wobec powódki oraz harmonogram, sposób uregulowania długu, odsetek i zobowiązań przeterminowanych. Według uzgodnień stron, w przypadku uchybienia ustalonym terminom płatności powódka była uprawniona do odstąpienia od porozumienia w trybie natychmiastowym i dochodzenia całej niezapłaconej sumy. Miała też prawo skorzystania z zabezpieczenia w postaci przewłaszczenia na zabezpieczenie ustanowionego na jej rzecz. W dniu 22 stycznia 2009 r. notariusz umieścił na spisany przez strony porozumieniu oraz umowie przewłaszczenia na zabezpieczenie wzmianki o pobraniu opłat skarbowych i podatku VAT.

Spółka HSW — Zakład Zespołów Mechanicznych nie uregulowała zaległych zobowiązań w terminie, a w dniu 10 lutego 2009 r. ogłoszono jej upadłość. Powódka – po bezskutecznym wezwaniu do zapłaty – w dniu 4 lutego 2009 r. zażądała wydania przedmiotu zabezpieczenia, a w dniu 11 lutego 2009 r. złożyła oświadczenie o przejęciu przedmiotu zabezpieczenia na własność.

Sąd Okręgowy – dzielając ocenę Sądu pierwszej instancji – uznał, że na gruncie art. 101 ust. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 maja 2009 r. (Dz. U. Nr 60, poz. 535 ze zm., dalej: u.p.u.n.) umowa przeniesienia własności rzeczy zawarta w celu zabezpieczenia wierzytelności jest skuteczna wobec masy upadłości tylko wówczas, gdy została zaopatrzona w datę pewną w chwili jej zawarcia (art. 81 § 1 k.c.), a nie w sytuacji, gdy umowa ta ma datę pewną uzyskaną po jej zawarciu, choćby przed ogłoszeniem upadłości dłużnika (art. 81 § 2 i 3 k.c.). Odwołał się przy tym do stanowiska Sądu Najwyższego, wyrażonego w wyroku z dnia 30 września 2008 r., II CSK 149/08 (OSNC-ZD 2009, nr 1, poz. 25).

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c. powódka podniosła zarzuty naruszenia art. 101 ust. 2 u.p.u.n. w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 maja 2009 r. przez błędną wykładnię oraz obrazę art. 385 k.p.c. mającą wpływ na wynik sprawy. W konkluzji wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i wydanie orzeczenia uwzględniającego powództwo.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało już wyjaśnione, że art. 385 k.p.c. nie może stanowić samodzielnej podstawy kasacyjnej, a jego naruszenie następuje w dwóch przypadkach: wtedy, gdy sąd drugiej instancji stwierdził, że apelacja jest zasadna, a mimo to jej nie uwzględnił, albo stwierdzając bezzasadność apelacji, nie oddalił jej. Wskazuje się przy tym, że zarzucenie sądowi drugiej instancji naruszenia wyłącznie art. 385 k.p.c. jest niewystarczające, lecz konieczne jest wskazanie naruszenia innych przepisów prawa postępowania cywilnego, które uzasadniają wadliwość oddalenia apelacji i dopiero w ten sposób można wykazywać błędne zastosowanie art. 385 k.p.c. (zob. m.in. wyroki: z dnia 12 czerwca 2003 r., IV CKN 355/01, niepubl., z dnia 17 marca 2010 r., II CSK 393/09, niepubl., z dnia 15 kwietnia 2010 r., II CSK 515/09, niepubl. oraz postanowienie z dnia 29 kwietnia 2010 r., IV CSK 524/09, niepubl.). Skoro zatem w rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy uznał apelację powódki za bezzasadną, to oddalając ją nie naruszył wymienionego przepisu.

Nie można natomiast odmówić słuszności zarzutowi naruszenia prawa materialnego.

Zgodnie z mającym zastosowanie w sprawie art. 101 ust. 2 u.p.u.n., obowiązującym do dnia 1 maja 2009 r., umowa przeniesienia własności rzeczy, wierzytelności lub innego prawa zawarta w celu zabezpieczenia wierzytelności jest skuteczna wobec masy upadłości, jeżeli została zawarta w formie pisemnej z datą pewną. Sąd Okręgowy, dokonując oceny zasadności powództwa przez pryzmat przytoczonego przepisu, stanął na stanowisku, że przewidziany w nim skutek powstaje tylko wtedy, gdy umowa przewłaszczenia na zabezpieczenie ma datę pewną w rozumieniu art. 81 § 1 k.c. Niezależnie zatem od tego, czy zdarzenie, o którym mowa w art. 81 § 2 i 3 k.c. następuje przed, czy po ogłoszeniu upadłości, umowa przewłaszczenia nie uzyskuje daty pewnej.

Prezentując powyższe stanowisko, Sąd Okręgowy odwołał się do poglądu Sądu Najwyższego wyrażonego w wyroku z dnia 30 września 2008 r., II CSK 149/08. W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że za takim rozumieniem art. 101 ust.2 u.p.u.n. przemawia wykładnia gramatyczna tego przepisu, w którym ustawodawca posłużył się zwrotem „zawarcie” umowy w formie pisemnej z datą pewną. Skoro wykładnia literalna przepisu nie prowadzi do wniosków nieracjonalnych, nie ma powodów do poszukiwania argumentów, których dostarcza wykładnia celowościowa. Nie przekonuje wynikający z niej argument, że w przypadku umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie, o której mowa w art. 101 ust. 2 u.p.u.n. uzyskanie daty pewnej w trybie art. 81 § 2 k.c. wystarcza, aby wykluczyć możliwość działania na szkodę innych wierzycieli przez antydatowanie zawartej umowy. Szkoda wierzycieli może wiązać się także z działaniami podjętymi przed ogłoszeniem upadłości, zwłaszcza w sytuacji, gdy niektórym wierzycielom znany jest stan istniejącej już niewypłacalności dłużnika. Dlatego zgodnie z art. 127 ust. 3 u.p.u.n., bezskuteczne są w stosunku do masy upadłości zabezpieczenia długu niewymagalnego, a więc wynikającego także z przewłaszczenia na zabezpieczenie, dokonane przez upadłego w terminie dwóch miesięcy przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Broniąc stanowiska przeciwnego należałoby zatem zgłosić co najmniej zastrzeżenie, że granicą czasową uzyskania daty pewnej w trybie art. 81 § 2 k.c. – w celu skutecznego względem masy

upadłości przewłaszczenia na zabezpieczenie – jest termin wskazany w art. 127 ust. 3 u.p.u.n.

Odmienne stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 29 listopada 2005 r., III CZP 104/05 (OSNC 2006, Nr 10, poz. 162) przyjmując, że umowa przewłaszczenia na zabezpieczenie jest skuteczna względem masy upadłości także w wypadku, gdy umowa ta ma datę pewną uzyskaną w sposób określony w art. 81 § 2 i 3 k.c. W motywach tej uchwały wskazano, że ustawodawca nie rozstrzygnął, czy wymóg zachowania formy pisemnej z datą pewną jest zachowany we wszystkich przypadkach przewidzianych w art. 81 k.c., czy też jedynie w sytuacji określonej w art. 81 § 1 k.c. Rozróżnienie daty pewnej właściwej (*sensu stricto*) oraz daty pewnej w szerokim znaczeniu (*sensu largo*) nie pociąga za sobą stwierdzenia, iż wymóg dokonania czynności prawnej w formie pisemnej z datą pewną jest spełniony jedynie wówczas, gdy nastąpiło urzędowe poświadczenie daty dokonania czynności prawnej (art. 81 § 1 k.c.). Forma ta jest zatem zachowana zarówno wówczas, gdy nastąpiło urzędowe poświadczenie daty dokonania czynności prawnej (art. 81 § 1 k.c.), jak i wtedy, gdy czynność prawna uzyskała datę pewną na skutek zdarzeń wymienionych w art. 81 § 2 i 3 k.c. Sąd Najwyższy podkreślił, że taką wykładnią przemawia w pierwszej kolejności *ratio legis* art. 101 ust. 2 u.p.u.n. Celem wprowadzenia tego unormowania było zapobieżenie możliwości zmywu upadłego dłużnika z jednym lub niektórymi wierzycielami i antydatowanie zawartej już po ogłoszeniu upadłości umowy przeniesienia własności rzeczy, wierzytelności lub innego prawa, zawartej dla zabezpieczenia wierzytelności. Jest zaś oczywiste, że uzyskanie przez czynność prawną daty pewnej w wyniku zdarzeń określonych w art. 81 § 2 i § 3 k.c. nie prowadzi do obejścia art. 101 ust. 2 u.p.u.n.; z daty pewnej, także *sensu largo*, może bowiem wynikać, że umowa została sporządzona przed ogłoszeniem upadłości. Wprawdzie konkretna data dokonania czynności prawnej może pozostać niepewna, jednak „nabycie” daty pewnej przed ogłoszeniem upadłości dłużnika wystarcza, aby wykluczyć możliwość działania na szkodę innych wierzycieli przez antydatowanie zawartej umowy.

Skład orzekający w sprawie niniejszej przychylił się do stanowiska zajętego w przytoczonej uchwale. Dla odczytania właściwej treści art. 101 ust. 2 u.p.u.n. jego literalne brzmienie, w szczególności użyty przez ustawodawcę zwrot „zawarta w formie pisemnej z datą pewną” nie ma przesadzającego znaczenia. Opierając się bowiem tylko na wykładni gramatycznej tego przepisu należałoby dojść do wniosku, że zastrzeżona w nim dla wywołania określonego skutku prawnego (*ad eventum*) forma pisemna z datą pewną nie może być uzyskana w sposób określony w art. 81 § 2 i 3 k.c. Tymczasem data pewna w szerokim znaczeniu (*sensu largo*), z natury rzeczy znajduje zastosowanie tylko w sytuacji, gdy data pewna została zastrzeżona *ad eventum*. Stanowisko negujące możliwość stosowania w takiej sytuacji art. 81 § 2 i 3 k.c., oznaczałoby w istocie podważenie racjonalności ustawodawcy przez uznanie, że wprowadził przepis nigdy nieznajdujący zastosowania. Takiego zaś założenia z oczywistych względów nie można aprobować (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2009 r., I CSK 325/08, niepubl.). Mając na uwadze *ratio legis* art. 101 ust. 2 u.p.u.n. nie można też przyjąć, że data pewna uzyskana w sposób przewidziany w art. 81 § 1 k.c. miałaby skuteczniej chronić wierzycieli aniżeli data pewna uzyskana na podstawie art. 81 § 2 i 3 k.c. Nie ulega bowiem wątpliwości, że cel unormowania zawartego w art. 101 ust. 2 u.p.u.n. zostaje osiągnięty w każdym z tych przypadków, jeżeli umowa przewłaszczenia zostanie zaopatrzona w datę pewną przed ogłoszeniem upadłości.

Sąd Okręgowy podejmując zaskarżony wyrok wyszedł z odmiennych założeń, co nie pozwala skutecznie odeprzeć podniesionego w skardze zarzutu naruszenia prawa materialnego.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.